

The State, Factors, and Enhancement of Amicable Supervision in Teaching Practicum: A Multicase-Study

Watcharaporn Khuanwang¹

Siripaen Suwanmonkha²

ABSTRACT

This research objective were to study state, supporting factors and approach in amicable supervision in student teaching practicum. Three faculty supervisors in a public university were selected as the case of this multicase- study. They were admitted by their peer to have good quality of amicability. The data were analyzed by content analysis. The research finding were as follow: 1) The amicable supervision of the faculty supervisor comprised of 4 step, i.e, giving, collaborating, attending and opening heartedly. It was found that the supervision supported the students to have good attitude toward supervision and teaching practicum. The students trusted the supervisors and were empowered in there teaching practicum. They were eagering in taking the advice to improve their teaching practice continuously. They were able to do classroom action research and had the improvement in teaching. 2) Three factors supporting the faculty supervisors to perform amicable supervision were amicable characteristics of the supervisor. Supervision knowledge and school teaching experience of the supervisors. 3) Amicable supervision should be promoted in two sides. They were a stuff develop for the faculty supervisors and preparation of the school personel.

¹ Master's graduate, Department of Educational Research and Psychology,
Faculty of Education, Chulalongkorn University.

² Advisor

สภาพ ปัจจัยและการส่งเสริมการนิเทศการฝึกประสบการณ์ วิชาชีพครูแบบกัลยาณมิตรนิเทศ: พหุกรณีศึกษา

วัชรภรณ์ เชื้อนวัง¹
สิริพันธุ์ สุวรรณมรรคา²

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัจจัยที่ส่งเสริมและการส่งเสริมการนิเทศแบบกัลยาณมิตรในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นแบบพหุกรณีศึกษา กรณีศึกษา 3 คน คือ อาจารย์นิเทศก์การฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูในมหาวิทยาลัยของรัฐ ผู้เป็นที่ยอมรับว่ามีคุณลักษณะของกัลยาณมิตร การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ 1) การนิเทศแบบกัลยาณมิตรของอาจารย์นิเทศก์ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ 1.1) การให้ใจ 1.2) การร่วมใจ 1.3) การตั้งใจ และ 1.4) การเปิดใจ ผลของการนิเทศส่งเสริมให้นิสิตมีทัศนคติที่ดีต่อการนิเทศและการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู นิสิตมีความไว้วางใจอาจารย์นิเทศก์ คลายความวิตกกังวลและมีกำลังใจต่อการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู นอกจากนี้ นิสิตมีความกระตือรือร้นที่จะนำข้อเสนอแนะการนิเทศมาปรับปรุงแก้ไขแผนและการสอนของตนเองอย่างสม่ำเสมอ นิสิตสามารถทำวิจัยในชั้นเรียนของตนเอง และมีพัฒนาการในการจัดการเรียนการสอน 2) ปัจจัย 3 ประการที่ส่งเสริมอาจารย์นิเทศก์มีการนิเทศแบบกัลยาณมิตรคือ 2.1) คุณสมบัติด้านกัลยาณมิตร 2.2) องค์ความรู้ในเรื่องหลักการนิเทศ และ 2.3) ประสบการณ์ทางการสอนในโรงเรียน 3) การส่งเสริมให้เกิดการนิเทศแบบกัลยาณมิตร มี 2 ประการคือ 3.1) การเตรียมความพร้อมให้แก่อาจารย์นิเทศก์ และ 3.2) การเตรียมความพร้อมโรงเรียนฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

¹ นิสิตปริญญาโทบัณฑิต สาขาวิจัยการศึกษา ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

² อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในการสร้างครูดีให้แก่สังคม สถาบันฝึกหัดครูควรให้ความสำคัญกับการเรียนการสอนซึ่งควรพิจารณาในหัวเรื่องสำคัญ ได้แก่ วิชาชีพพื้นฐานทั่วไป เนื้อหาวิชาชีพครู วิชาเตรียมประสบการณ์ และวิชาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ในการเตรียมประสบการณ์ควรเริ่มจากการทำความเข้าใจเชิงความรู้ก่อนเป็นความรู้ที่เหมาะสมกับงาน จากนั้นจึงจัดให้มีประสบการณ์ทั้งสถานการณ์จำลองและประสบการณ์ตรงจากการศึกษา สังเกตและมีส่วนร่วมในโรงเรียนภายใต้การดูแลแนะนำของอาจารย์โดยเน้นความเข้าใจพื้นฐานและวิธีการที่จะพัฒนาต่อไปในอนาคตเป็นสำคัญ รวมถึงต้องคำนึงถึงความเหมาะสมความเป็นไปได้ในแต่ละองค์กร ฉะนั้นการฝึกประสบการณ์วิชาชีพจึงถือเป็นงานสำคัญ จุดเน้นจะต้องอยู่ที่การทดลอง ทดสอบ และประเมินตนเองว่าคิดอย่างไร รู้สึกอย่างไร ทำได้เพียงใด มองเห็นและเข้าใจแนวทางที่จะพัฒนาตนเอง (ไพฑูริย์ สิ้นลารัตน์, 2538) การส่งนิสิตออกไปฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู เป็นการเตรียมนิสิตให้มีความพร้อมที่จะออกไปประกอบอาชีพที่แท้จริง ได้รู้จักเด็ก ได้ทำงานร่วมกับครูและบุคคลอื่น ๆ ได้มีโอกาสเป็นผู้นำซึ่งช่วยให้ นิสิตได้ปรับปรุงตนเองในทุก ๆ ด้าน การฝึกประสบการณ์วิชาชีพที่ดีมิได้หมายความว่าจัดการสภาพห้องเรียนที่หรูหรา สะดวกสบาย มิได้หมายถึงความพร้อมทางวัตถุ เทคโนโลยี และการบริการอันเลิศ หากแต่หมายถึงโอกาสที่นิสิตจะได้รับการฝึกฝนอย่างหลากหลาย ได้เรียนรู้แบบอย่างที่ดี ค้นคว้าแก้ปัญหาที่ท้าทาย รู้จักและเข้าใจตนเองมากขึ้น สามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับทุกคน ทุกฝ่ายในองค์กร เกิดความรู้สึกที่ดีภาคภูมิใจในสถานภาพของวิชาชีพครู (สุมน อมรวิวัฒน์, 2541: 2)

สภาพการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนิสิตตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันยังเป็นปัญหาอยู่ไม่น้อย ทั้งนี้ผลการวิจัยที่เกี่ยวกับปัญหาในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนิสิตนั้น บ่งชี้ถึงประเด็นที่สอดคล้องกันว่าเป็นผลสืบเนื่องมาจากการนิเทศของอาจารย์นิเทศก์ กล่าวคือ ประการแรก อาจารย์นิเทศก์ขาดการนิเทศการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูอย่างใกล้ชิด ขาดการปรึกษาหารือ ขาดการตรวจตราวิพากษ์วิจารณ์กันอย่างละเอียดอ่อน ประการที่สอง อาจารย์นิเทศก์เข้าใจตนเองว่าเป็นผู้เชี่ยวชาญในวิธีสอนแต่เพียงผู้เดียว เปลี่ยนรูปจากผู้แนะนำแนวทาง มาเป็นผู้เผด็จการทางวิชาการ วิธีการสอนไป ประการที่สาม อาจารย์นิเทศก์มีเวลาค่อนข้างน้อยที่ให้การนิเทศและขาดความสม่ำเสมอในการนิเทศ ประการที่สี่ อาจารย์นิเทศก์ไม่สนใจกับปัญหาพฤติกรรมการสอนของนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู เป็นผลทำให้นิสิตไม่ทำตามข้อตกลงที่ตกลงร่วมกับอาจารย์นิเทศก์ นิสิตทำบันทึกการสอนไม่ถูกต้อง นิสิตไม่สามารถประยุกต์ความรู้ภาคทฤษฎีมาปฏิบัติได้ นิสิตคุมชั้นเรียนไม่ได้ และไม่แก้ไขข้อบกพร่องตามคำแนะนำของอาจารย์นิเทศก์ ซึ่งจากงานวิจัยพบว่าความคิดของนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูเกี่ยวกับการถูกละเลยจากอาจารย์นิเทศก์และระดับความเครียดที่เกิดจากการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูมีความสัมพันธ์กัน ปัญหาพฤติกรรมการสอนเป็นเหตุผล

เบื้องต้นที่ทำให้นิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูเกิดความเครียด อีกทั้งอาจารย์นิเทศก็ไม่ใส่ใจที่จะจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นนี้ (เสาวรส ฎภากรณ์, 2543; ศรีมงคล เทพธัญ, 2544; Nurit, 2006: 378)

จากสภาพปัญหาการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนิสิตดังกล่าวข้างต้น มาจากการนิเทศที่เป็นแบบเผด็จการของอาจารย์นิเทศก์ ซึ่งไม่มีสัมพันธภาพที่ดีระหว่างอาจารย์นิเทศก์กับนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู โดยศรัทธากับความเหลื่อมล้ำทางสถานะของสังคม คือ ศรัทธาว่าตัวเองเป็นอาจารย์มีทั้งวิทยุฒิและคุณวุฒิที่สูงกว่า ศรัทธาว่าตัวเองเป็นนิสิตที่มีทั้งวิทยุฒิและคุณวุฒิที่ต่ำกว่า เป็นผลทำให้เกิดช่องว่างทางสัมพันธภาพ และนำไปสู่สภาพปัญหาต่าง ๆ

ผลการวิจัยที่ผ่านมาเกี่ยวกับการนิเทศการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูสรุปได้ว่า การนิเทศการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูมีแนวโน้มเป็นรูปแบบการนิเทศการดูแลอย่างใกล้ชิด แบบเพื่อนให้คำปรึกษาเพื่อน และเป็นแบบคลินิกซึ่งล้วนแต่เป็นลักษณะของรูปแบบการนิเทศแบบประชาธิปไตย มีลักษณะเป็นการสร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อกันระหว่างผู้นิเทศและผู้ได้รับการนิเทศ (เสาวรส ฎภากรณ์, 2543; มนสภรณ์ วิฑูรเมธา, 2543; ปวีณา หมตราคี, 2547) ซึ่งมีความสอดคล้องกับ สุมน อมรวิวัฒน์ (2546) ที่ได้กล่าวถึงการนิเทศไว้ว่า วิธีการนิเทศแบบหนึ่งที่ใช้กันมากในกลุ่มโรงเรียนและภายในโรงเรียนคือ “การนิเทศครูโดยเพื่อนครู” โดยแปลมาจากคำว่า “Peer supervision” การนิเทศแบบนี้เริ่มต้นจากการที่ผู้บริหารและครูเห็นปัญหา จุดด้อย จุดเด่นทางการเรียนการสอนของโรงเรียน และเห็นว่าบุคลากร หรือเพื่อนครูแต่ละคนต่างก็มีความสามารถที่จะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมกันพัฒนากระบวนการเรียนการสอน โดยการปรึกษาหารือกัน พบปะเสวนากันอย่างสม่ำเสมอ วางแผนงาน และวิธีการร่วมกัน ช่วยให้เกิดพลังการเรียนรู้ที่แข็งแกร่งขึ้น เราเรียกผู้ที่คอยเป็นที่เลี้ยง ช่วยแนะนำแนวทางเช่นนี้ว่าเป็น “Mentor” ซึ่งได้แก่ ครูพี่เลี้ยงนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ครูต้นแบบของโรงเรียน ครูแกนนำของกลุ่มวิชาต่างๆ ครูที่ปรึกษาของกิจกรรมชมรมต่างๆ เป็นต้น ทั้งระบบ Peer supervision และ Mentor ล้วนมีบรรยากาศแห่งความเป็นกัลยาณมิตรมากกว่าการบังคับบัญชา ทุกฝ่ายมีความรับผิดชอบและวางแผนร่วมกัน ทดลอง สาธิต ด้วยการปฏิบัติจริง ประเมินผลตามพัฒนาการของงานอย่างปราศจากอคติ บรรยากาศเช่นนี้สอดคล้องกับวัฒนธรรมไทยที่เน้นเมตตาธรรมต่อกัน

จากการศึกษาข้างต้น แสดงให้เห็นว่ากัลยาณมิตรนิเทศนั้น เป็นแบบการนิเทศที่สำคัญในการพัฒนาศักยภาพของความเป็นครูที่ดีแก่นิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ซึ่งควรได้รับการพัฒนาและส่งเสริมให้อาจารย์นิเทศก์ได้นำแบบการนิเทศนี้ไปปฏิบัติ เพื่อให้อาจารย์นิเทศก์ใช้ประโยชน์จากกัลยาณมิตรนิเทศในการพัฒนาการนิเทศของตนเองและการพัฒนานิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู อีกทั้งจากสภาพปัจจุบันของงานวิจัยที่เกี่ยวกับการนิเทศการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู เป็นการศึกษาที่มุ่งศึกษาถึงสภาพการนิเทศการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ปัญหาการนิเทศการฝึกประสบการณ์

วิชาชีพครู รูปแบบการนิเทศการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ความต้องการในการนิเทศของนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู การพัฒนาแบบประเมินการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ผลการนิเทศแบบเพื่อนให้คำปรึกษาเพื่อน และการพัฒนาระบบกัลยาณมิตรเพื่อส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของนิสิตพยาบาล โดยงานวิจัยที่กล่าวมาข้างต้นเน้นรูปแบบของการทำวิจัยเชิงปริมาณ สำหรับการศึกษเกี่ยวกับสภาพ ปัจจัยและการส่งเสริมการนิเทศการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูแบบกัลยาณมิตรนิเทศ ยังไม่มีนักวิจัยทำการศึกษาดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะนำรูปแบบกัลยาณมิตรนิเทศตามแนวคิดของ สุขุม อมรวิวัฒน์ (2546) มาทำการศึกษาถึงสภาพปัจจุบันของการนิเทศการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู และสภาพการนิเทศการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูแบบกัลยาณมิตร ปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดการนิเทศการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูแบบกัลยาณมิตร และการส่งเสริมให้เกิดการนิเทศการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูแบบกัลยาณมิตร โดยใช้วิธีการวิจัยแบบพหุกรณีศึกษาของอาจารย์นิเทศก์ในสถาบันฝึกหัดครู สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา เน้นวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความลึกซึ้ง ถูกต้อง ครบถ้วน มีความน่าเชื่อถือ ตรงกับสภาพการณ์ที่เป็นจริงมากที่สุด ผลการวิจัยที่ได้จะเป็นข้อความรู้ที่เป็นประโยชน์เพื่อการพัฒนาวิชาชีพครูต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของการนิเทศการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู และสภาพการนิเทศแบบกัลยาณมิตร
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดการนิเทศการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูแบบกัลยาณมิตร
3. เพื่อศึกษาการส่งเสริมให้เกิดการนิเทศการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูแบบกัลยาณมิตร

วิธีดำเนินการวิจัย

1. กรณีศึกษาและวิธีการคัดเลือก

กรณีศึกษา คือ อาจารย์นิเทศก์การฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูในมหาวิทยาลัยของรัฐ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ปีการศึกษา 2549 จำนวน 3 คน ซึ่งมีวิธีการคัดเลือกกรณีศึกษาดังนี้

1. ผู้วิจัยศึกษาสภาพบุคลากรของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา พบว่ามีคณาจารย์ที่ได้รับคำสั่งแต่งตั้งให้เป็นอาจารย์นิเทศก์นิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูจำนวน 46 คน
2. ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์รองคณบดีฝ่ายวิชาการ ซึ่งเป็นประธานคณะกรรมการดำเนินงานฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ผู้ช่วยคณบดีฝ่ายวิชาการ คณาจารย์ในคณะศึกษาศาสตร์ นิสิตที่เคยผ่านการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู และนิสิตที่กำลังศึกษาอยู่ในคณะศึกษาศาสตร์ ว่าอาจารย์นิเทศก์ท่านใดที่มีคุณสมบัติของการเป็นกัลยาณมิตรธรรม 7 ประการ ได้แก่ 1) น่ารัก เป็นที่สบายใจ

และสนิทสนม ชวนให้อยากเข้าไปปรึกษา ได้ตาม 2) นำเคาะพ กระทบติสมควรแก่ฐานะให้เกิด ความรู้สึกอบอุ่นใจ เป็นที่พึ่งได้และปลอดภัย 3) นำเจริญใจหรือน่ายกย่อง ทรงคุณคือความรู้ และ ภูมิปัญญาแท้จริง ทั้งเป็นผู้ฝึกอบรมและปรับปรุงตนอยู่เสมอ ควรเอาอย่าง ทำให้ระลึกและเอ๋ยอ้าง ด้วยความซาบซึ้งภูมิใจ 4) รู้จักพูดให้ได้ผล รู้จักชี้แจงให้เข้าใจ รู้ว่าเมื่อไรควรพูดอะไร อย่างไร คอย ให้คำแนะนำว่ากล่าวตักเตือน เป็นที่ปรึกษาที่ดี 5) อุดหนุนต่อด้วยคำ คือ พร้อมที่จะรับฟังคำปรึกษา ซักถาม คำเสนอแนะ วิพากษ์วิจารณ์ อุดหนุน ฟังได้ไม่เบื่อไม่ฉุนเฉียว 6) แกล้งเรื่องล้าลึกได้ สามารถ อธิบายเรื่องยุ่งยาก ชับข้ออนให้เข้าใจและให้เรียนรู้เรื่องราวที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นไป 7) ไม่แนะนำในเรื่อง เหลวไหลหรือชักจูงไปในทางเสื่อมเสีย ซึ่งพบอาจารย์นิเทศก์จำนวน 9 คนที่มีคุณสมบัติของการ เป็นกัลยาณมิตร

3. ผู้วิจัยทำการคัดเลือกอาจารย์นิเทศก์จำนวน 9 คน ซึ่งต้องเป็นอาจารย์นิเทศก์ที่นิเทศ การฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนิสิตในระดับชั้นที่แตกต่างกัน และมีความเป็นไปได้ในการเก็บข้อมูล รวมทั้งการให้ความร่วมมือของอาจารย์นิเทศก์ ให้เป็นกรณีศึกษาจำนวน 3 คน คือ 1) อาจารย์ นิเทศก์การฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนิสิตในระดับชั้นประถมศึกษา จำนวน 1 คน เป็นกรณีศึกษา A 2) อาจารย์นิเทศก์การฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนิสิตในระดับชั้นปฐมวัย จำนวน 1 คน เป็น กรณีศึกษา B 3) อาจารย์นิเทศก์การฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนิสิตในระดับชั้นมัธยมศึกษา จำนวน 1 คน เป็นกรณีศึกษา C

2. ประเด็นที่ศึกษา แหล่งข้อมูล และเครื่องมือในการวิจัย

ประเด็นที่ศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยต้องการศึกษาในประเด็นดังต่อไปนี้ 1) สภาพปัจจุบันของการจัด การนิเทศการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของมหาวิทยาลัย ประกอบด้วย การคัดสรรอาจารย์นิเทศก์ และการดำเนินงานการนิเทศการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู 2) สภาพการนิเทศแบบกัลยาณมิตร ของอาจารย์นิเทศก์ ประกอบด้วย คุณสมบัติกัลยาณมิตรของอาจารย์นิเทศก์ กระบวนการ กัลยาณมิตรนิเทศ และผลของการนิเทศแบบกัลยาณมิตร 3) ปัจจัยที่ทำให้เกิดการนิเทศแบบ กัลยาณมิตร 4) การส่งเสริมให้เกิดการนิเทศแบบกัลยาณมิตร

แหล่งข้อมูลในการวิจัย

แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มี 3 แหล่งคือ 1) บุคคล ประกอบด้วย อาจารย์นิเทศก์ที่ เป็นกรณีศึกษา 3 คน นิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูที่อยู่ในความดูแลของพหุกรณีศึกษา รองคณบดี ฝ่ายวิชาการ ผู้ช่วยคณบดีฝ่ายวิชาการ อาจารย์พี่เลี้ยงของนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูที่อยู่ใน ความดูแลของพหุกรณีศึกษา 2) เอกสาร ประกอบด้วยเอกสาร 2 ประเภท ได้แก่ เอกสารของกรณี ศึกษา และเอกสารของนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู 3) เหตุการณ์ ประกอบด้วย การสังเกต การลงไปปฏิบัติการณ์นิเทศของอาจารย์นิเทศก์ และการสังเกตการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนิสิต

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แนวทางการสังเกต แบบบันทึกเหตุการณ์ แนวคำถามที่ใช้สัมภาษณ์ แนวคำถามที่ใช้ในการสนทนากลุ่ม แบบการวิเคราะห์เอกสาร แบบบันทึกข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารและหลักฐานที่มีการบันทึกไว้ตามสภาพปกติ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการเก็บข้อมูลที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนครอบคลุม เพื่อการตอบปัญหาการวิจัยได้อย่างมีประสิทธิภาพที่สุด วิธีการที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลของพหุกรณีศึกษา โดยการสังเกต การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การศึกษาอัตชีวประวัติ และการศึกษาจากการวิเคราะห์เอกสาร โดยผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลใช้เวลาประมาณ 4 เดือน คือเริ่มตั้งแต่วันที่ 1 พฤศจิกายน 2549 ถึงวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2550 โดยแบ่งระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การสร้างความสัมพันธ์ (Rapport) และเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้น

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลตั้งแต่วันที่ 1 พฤศจิกายน 2549 ถึงวันที่ 10 พฤศจิกายน 2549 เป็นการสร้างความสัมพันธ์กับพหุกรณีศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้น เพื่อให้ได้ข้อมูลเอกสารการลงปฏิบัติการณ์เทศการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของกรณีศึกษา

ระยะที่ 2 การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงลึก

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลตั้งแต่วันที่ 11 พฤศจิกายน 2549 ถึงวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2550 เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลในส่วนลึกของกรณีศึกษา เพื่อหาคำตอบตามวัตถุประสงค์ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ การสนทนากลุ่ม การศึกษาและวิเคราะห์เอกสาร เพื่อให้ได้ข้อมูลสถานภาพส่วนตัว ข้อมูลสภาพการนิเทศการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู และการนิเทศแบบกัลยาณมิตร ปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดการนิเทศแบบกัลยาณมิตร และการส่งเสริมให้เกิดการนิเทศแบบกัลยาณมิตร

ระยะที่ 3 การตรวจสอบข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลตั้งแต่วันที่ 13 กุมภาพันธ์ ถึงวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2550 เป็นช่วงของการตรวจสอบข้อมูลและการเก็บข้อมูลเพิ่มเติมในประเด็นที่ยังไม่มีความชัดเจน โดยใช้วิธีกลับไปสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการกับกรณีศึกษา นิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู การตรวจสอบข้อมูลจากเอกสาร การสังเกตเพิ่มเติมหลังจากที่ได้วิเคราะห์และสรุปข้อมูล เพื่อตรวจสอบผลวิเคราะห์ว่ามีความชัดเจนและถูกต้องอย่างเต็มที่ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นข้อค้นพบที่มีความชัดเจน ครบถ้วน สมบูรณ์และถูกต้อง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลการสัมภาษณ์ การสังเกต และเอกสารที่เกี่ยวข้องของกรณีศึกษามาวิเคราะห์ ตามกรอบของเนื้อหาตรงตามวัตถุประสงค์ คือ สภาพปัจจุบันของการนิเทศการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู และสภาพการนิเทศแบบกัลยาณมิตร ปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดการนิเทศแบบกัลยาณมิตรมากขึ้น และการส่งเสริมให้เกิดการนิเทศแบบกัลยาณมิตร โดยมีการจัดกระทำข้อมูลด้วยวิธีการดังนี้ การลดทอนข้อมูล การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (triangulation) การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุป จำแนกชนิดของข้อมูล การเปรียบเทียบข้อมูล ซึ่งกระบวนการดังกล่าวทำควบคู่ไปกับกระบวนการในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ แล้วจึงนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์มาเขียนรายงานผลการวิเคราะห์เป็นแบบความเรียง

ผลการวิจัย

1. สภาพปัจจุบันของการจัดการนิเทศการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของมหาวิทยาลัย มีดังนี้

1.1 การคัดสรรอาจารย์นิเทศก์

คณะศึกษาศาสตร์ของมหาวิทยาลัยของรัฐในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา มีนโยบายให้อาจารย์ทุกคนนิเทศการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ดังนั้น คณะศึกษาศาสตร์จึงได้แต่งตั้งอาจารย์ 46 คนให้เป็นอาจารย์นิเทศก์การฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู และมีการจัดให้นิเทศนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู 3-5 คน ซึ่งอาจไม่ตรงกับสาขาวิชาเอกที่สอน

1.2 การดำเนินงานการนิเทศการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

คณะศึกษาศาสตร์กำหนดจุดมุ่งหมายของการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู คือ 1) มีความรู้ความสามารถในวิชาชีพครูและวิชาเฉพาะด้าน ใฝ่หาความรู้-ความคิดใหม่อย่างไม่หยุดยั้ง มีความซื่อสัตย์ในการนำความรู้ไปใช้ และถ่ายทอดอย่างมีประสิทธิภาพ 2) มีความเพียบพร้อม ในความเป็นครู และความเป็นผู้นำทางการศึกษา มีจิตสำนึกในความเป็นครู ยึดมั่นในมาตรฐานและจรรยาบรรณวิชาชีพครู 3) มีโลกทัศน์ที่ดีและกว้างไกล ยึดมั่นในหลักเหตุผลและคุณธรรม มีบุคลิกภาพทัศนคติและค่านิยมที่ดีตามแบบของวัฒนธรรมไทย โดยมีขั้นตอนการออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู 3 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1 ขั้นเตรียมก่อนออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู คือ การปฐมนิเทศ ขั้นที่ 2 ขั้นการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ประกอบด้วย การนิเทศเยี่ยม การนิเทศครั้งที่ 1, 2 และ 3 การสัมมนา ระหว่างฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ขั้นที่ 3 ขั้นกลับจากการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ประกอบด้วยการจัดนิทรรศการ และการสัมมนาหลังฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

สำหรับการประเมินผลการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนิสิต จะประเมินทั้ง 3 ขั้นตอน คือ ขั้นเตรียมก่อนออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ขั้นการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู และขั้นกลับจากการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

2. สภาพการณ์เทศแบบกัลยาณมิตร

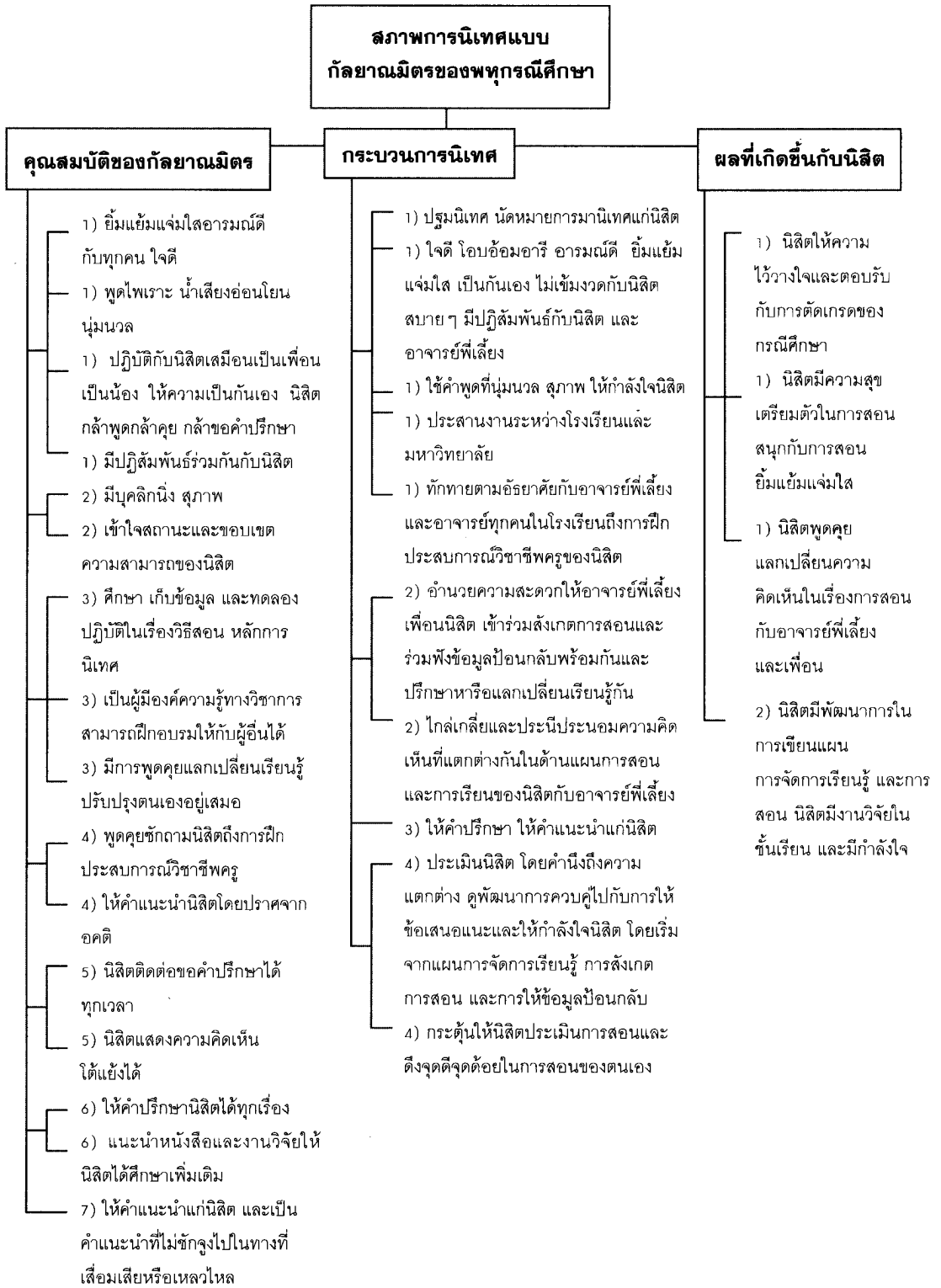
จากการศึกษาภูมิหลังของพหุกรณีศึกษา สรุปได้ดังนี้

กรณีศึกษา A มีครอบครัวแล้ว ปัจจุบันอายุ 57 ปี เป็นอาจารย์ภาคการศึกษานอกระบบ มหาวิทยาลัยบูรพา จบการศึกษาระดับปริญญาโททางการศึกษาผู้ใหญ่ และกำลังศึกษาต่อปริญญาเอกทางการศึกษาผู้ใหญ่ มหาวิทยาลัยวิกตอเรีย (Victoria) ประเทศออสเตรเลีย ซึ่งกำลังทำวิจัยเรื่องการสำรวจการนิเทศการสอน กรณีตัวอย่างมหาวิทยาลัยบูรพา กรณีศึกษา A เคยผ่านการเป็นครูในโรงเรียนประถมศึกษา และมีมัธยมศึกษา มีประสบการณ์ในการนิเทศการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู 22 ปี นอกจากนี้มีผลงานวิจัยเรื่องบทบาทและความรับผิดชอบของอาจารย์นิเทศก์ตามการรับรู้ของนิสิตฝึกสอน อาจารย์พี่เลี้ยง และอาจารย์นิเทศก์ ลงพิมพ์ในวารสารศึกษาศาสตร์

กรณีศึกษา B ปัจจุบันอายุ 42 ปี มีสถานภาพโสด เป็นอาจารย์ภาคหลักสูตรและการสอน สาขาวิชาเอกปฐมวัย มหาวิทยาลัยบูรพา จบการศึกษาระดับปริญญาโททางการศึกษาปฐมวัย และกำลังศึกษาต่อปริญญาเอกทางการศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร กรณีศึกษา B เคยเป็นครูสอนปฐมวัย มีประสบการณ์ในการนิเทศการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู 12 ปี กรณีศึกษา B ได้รับมอบหมายให้นิเทศติดตามการสอนของครูอนุบาลในโครงการพัฒนาการจัดการเรียนการสอน โดยใช้ภาษาอังกฤษเป็นสื่อของโรงเรียนสาธิตเทศบาลนครระยอง นอกจากนี้กรณีศึกษา B ได้สนทนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับกรณีศึกษา A เกี่ยวกับการนิเทศการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู เพื่อนำมาพัฒนากระบวนการนิเทศการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

กรณีศึกษา C ปัจจุบันมีอายุ 30 ปี สถานภาพโสด เป็นอาจารย์มหาวิทยาลัยบูรพา ภาควิชาวิจัยและวัดผลการศึกษา จบการศึกษาระดับปริญญาโททางด้านเทคโนโลยีการวัดการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา กรณีศึกษา C เคยเป็นครูสอนวิชาคณิตศาสตร์ โรงเรียนมัธยมศึกษา และเป็นปีแรกของการนิเทศการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู และผ่านการอบรมเกี่ยวกับการนิเทศนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

ผลการวิเคราะห์พหุกรณีศึกษาสามารถสรุปสภาพการณ์เทศแบบกัลยาณมิตร ซึ่งประกอบด้วยคุณสมบัตীগัลยาณมิตรของอาจารย์นิเทศก์ กระบวนการกัลยาณมิตรนิเทศของอาจารย์นิเทศก์ และผลของการนิเทศแบบกัลยาณมิตรนิเทศที่เกิดขึ้นกับนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ได้ดังต่อไปนี้

แผนภาพที่ 1 สภาพการนิเทศแบบกัลยาณมิตรของพุทธกรณีศึกษา

3. ปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดการนิเทศแบบกัลยาณมิตร

ปัจจัยที่ส่งเสริมให้อาจารย์นิเทศก์เกิดการนิเทศการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูแบบกัลยาณมิตร ประกอบด้วยปัจจัย 3 ด้าน คือ ปัจจัยด้านคุณสมบัติ ปัจจัยด้านองค์ความรู้ ปัจจัยด้านประสบการณ์ มีดังนี้

1) ปัจจัยด้านคุณสมบัติ กล่าวคือ อาจารย์นิเทศก์ต้องมีคุณสมบัติตามหลักของกัลยาณมิตรธรรม 7 ประการ และมีจิตวิญญาณแห่งความเป็นครู คือ มีความจริงใจ ตั้งใจและรักในความเป็นครู ตลอดจนถึงต้องมีจรรยาบรรณครู 9 ประการ

2) ปัจจัยด้านองค์ความรู้ กล่าวคือ อาจารย์นิเทศก์จำเป็นที่จะต้องศึกษาและมีองค์ความรู้ในเรื่องหลักและทฤษฎีต่าง ๆ ของการนิเทศ โดยควรมีเอกภาพในหลักการและมีความหลากหลายในวิธีการนิเทศ และสนใจเรียนรู้สิ่งใหม่เพื่อสั่งสมความรู้และปรับปรุงพัฒนาองค์ความรู้และการเรียนรู้ตนเองอยู่เสมอเพื่อเป็นฐานในการนิเทศนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

3) ปัจจัยด้านประสบการณ์ กล่าวคือ ผู้ที่จะมาทำหน้าที่เป็นอาจารย์นิเทศก์การฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูได้ควรมีประสบการณ์ทางการสอนในโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานก่อน เพราะจะช่วยให้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจนในสภาพจริงของการปฏิบัติงานครูในโรงเรียน ซึ่งจะช่วยให้สามารถเข้าใจสภาพและปัญหาที่แท้จริงในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนิสิต และสามารถให้คำแนะนำและให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูทั้งในเรื่องของการพัฒนาการจัดการเรียนการสอน การดูแลและพัฒนานักเรียน การทำวิจัยในชั้นเรียนและงานอื่นที่ได้รับมอบหมายจากทางโรงเรียน

4. การส่งเสริมให้เกิดการนิเทศแบบกัลยาณมิตร

คณะศึกษาศาสตร์ควรให้ความสำคัญและส่งเสริมให้มีการเตรียมความพร้อมของอาจารย์นิเทศก์ และการเตรียมความพร้อมของโรงเรียน ดังนี้

1) การเตรียมความพร้อมของอาจารย์นิเทศก์ กล่าวคือ คณะศึกษาศาสตร์ควรจัดกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาคุณสมบัติของอาจารย์นิเทศก์ในด้านความเป็นกัลยาณมิตร รวมทั้งจัดกิจกรรมให้ความรู้แก่อาจารย์นิเทศก์ทางทฤษฎีในหลักการและกระบวนการนิเทศแบบกัลยาณมิตรให้เข้าใจ ทดลองปฏิบัติแล้วปรับปรุงพัฒนาการนิเทศการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู อันจะนำไปสู่การพัฒนาศักยภาพของนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ตลอดจนถึงจัดสรรให้อาจารย์นิเทศก์ปฏิบัติการนิเทศการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูให้ตรงกับสาขาวิชาที่สอน ซึ่งจะทำให้อาจารย์นิเทศก์สามารถใช้หลักทฤษฎีและประสบการณ์ความรู้ที่สั่งสมและศึกษามาปฏิบัติการนิเทศนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูได้อย่างมีศักยภาพ และการคัดเลือกอาจารย์นิเทศก์ควรให้มีประสบการณ์ทางการสอนในโรงเรียนระดับ

การศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างน้อย 2 ปี เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการให้คำแนะนำแก่นิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูได้อย่างมีศักยภาพ

2) การเตรียมความพร้อมของโรงเรียน กล่าวคือ คณะศึกษาศาสตร์ควรจัดกิจกรรมส่งเสริมให้โรงเรียนฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูเห็นคุณค่าและความสำคัญของการนิเทศแบบกัลยาณมิตร และขอความร่วมมือรวมทั้งสร้างแนวร่วมกับทางโรงเรียนฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู โดยมีเป้าหมายของการนิเทศการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูให้มีทิศทางเดียวกันกับคณะศึกษาศาสตร์

อภิปรายผล

จากการศึกษาสภาพการนิเทศในปัจจุบัน พบว่า มีสภาพการนิเทศแบบกัลยาณมิตรจริง ซึ่งประกอบด้วย คุณสมบัตীগัลยาณมิตรของอาจารย์นิเทศก์ กระบวนการกัลยาณมิตรนิเทศ และผลของการนิเทศแบบกัลยาณมิตร

1) สภาพการนิเทศแบบกัลยาณมิตร

จากกระบวนการนิเทศของพหุกรณีศึกษาส่งเสริมและสนับสนุนนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูมีทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพครู ดังที่ สุนน อมรวิวัฒน์ (2544 อ้างถึงใน สุนน อมรวิวัฒน์, 2546) ได้นำหลักกัลยาณมิตรนิเทศมาปรับปรุงให้สอดคล้องกับแนวคิดของ Peer Supervision Mentoring System ผลปรากฏว่า การปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานมีประสิทธิภาพดีมาก ทั้งคณาจารย์คณะศึกษาศาสตร์ ศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารและครู ต่างได้เรียนรู้จากกันและกัน และสามารถพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนได้ดีมาก ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปวีณา หมตราดี (2547) ที่ทำการศึกษาลักษณะนิเทศแบบเพื่อนให้คำปรึกษาเพื่อนที่มีต่อความสามารถในการจัดการเรียนการสอนที่ผู้เรียนเป็นสำคัญของครูในโรงเรียนอนุบาลเอกชน พบว่า คะแนนความสามารถในการจัดการเรียนการสอนที่ผู้เรียนเป็นสำคัญในกลุ่มทดลองสูงกว่าคะแนนความสามารถในการจัดการเรียนการสอนที่ผู้เรียนเป็นสำคัญในกลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากผลที่เกิดขึ้นกับนิสิตดังกล่าวเป็นผลมาจากกระบวนการนิเทศของพหุกรณีศึกษาที่มีการสร้างศรัทธาและสร้างความสัมพันธ์กับนิสิต เป็นกันเอง ปฏิบัติกับนิสิตเสมือนพี่น้องและเพื่อน มีความเข้าใจและให้กำลังใจนิสิตในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ซึ่งเป็นการให้ใจนิสิตทำให้นิสิตเกิดความไว้วางใจอันนำไปสู่การร่วมมือร่วมใจและตั้งใจที่จะปรับปรุงแก้ไขพัฒนา ตลอดจนเปิดใจรับการประเมินการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู กระบวนการนิเทศของพหุกรณีศึกษามีความหลากหลายทั้งในกระบวนการนิเทศและบทบาทหน้าที่ซึ่งขึ้นอยู่กับสภาพการณ์จริงในสถานการณ์นั้น ๆ ทั้งนี้เป็นเพราะสถานการณ์ของการนิเทศการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูนั้น เป็นสถานการณ์ที่ไม่ตายตัว มีความยืดหยุ่น ดังนั้น สถานการณ์ที่เกิดขึ้นจากการนิเทศการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ขึ้นอยู่กับ

สถานการณ์และการตัดสินใจของพหุกรณีศึกษาในการนิเทศการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูดังที่ สุจินดา ม่วงมี (2549) ได้สรุปบทบาทและความรับผิดชอบของอาจารย์นิเทศก์ตามการรับรู้ของนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู อาจารย์ที่เลี้ยงและอาจารย์นิเทศก์ ที่สำคัญมากที่สุดเป็นอันดับที่ 1 ได้แก่ “บทบาทที่เลี้ยง” ในความรับผิดชอบที่สำคัญที่สุด 2 หน้าก็คือ “ตรวจแผนการสอน และสังเกตการสอนของนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู รวมทั้งให้ข้อมูลย้อนกลับ” และ “ส่งเสริมและให้กำลังใจนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูในการปฏิบัติการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู” รองลงมาเป็นอันดับที่ 2 ได้แก่ “บทบาทผู้ตีความ” ในความรับผิดชอบที่สำคัญเป็นอันดับที่ 2 คือ “ผู้อำนวยความสะดวกในการพบพูดคุยเกี่ยวกับข้อมูลย้อนกลับระหว่างนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู อาจารย์ที่เลี้ยงและอาจารย์นิเทศก์” ถึงแม้ว่าพหุกรณีศึกษาจะมีกระบวนการนิเทศและบทบาทหน้าที่ที่แตกต่างกัน แต่ต่างก็มีเป้าหมายเดียวกันคือ ร่วมมือร่วมใจและตั้งใจกันทุกฝ่ายในการพัฒนาศักยภาพของนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ Catherine, Martin, and Judith (2006) ที่ทำการศึกษารอบรู้ใจในการมาเป็นอาจารย์ที่เลี้ยงนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู โดยที่ทางสถาบันฝึกหัดครูมีการเน้นผู้ที่จะมาเป็นอาจารย์ที่เลี้ยง ซึ่งจะต้องมีบทบาทที่สำคัญคือการร่วมมือกัน ประสานงานกันกับทุกฝ่าย อาจารย์ที่เลี้ยงมีบทบาทที่สำคัญในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู คือเป็นผู้ลงไปปฏิบัติงานกับนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู คอยให้การสนับสนุนและให้ข้อเสนอแนะกับนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู สำหรับผลการศึกษารอบรู้ใจในการมาเป็นอาจารย์ที่เลี้ยงนั้นจะพิจารณาจากการแสดงความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญและนักเรียน ซึ่งอาจารย์ที่เลี้ยงที่มีแรงจูงใจในทางบวกจะสามารถทำให้นิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูเกิดประสบการณ์ที่ดีจากการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูได้ เนื่องจากการช่วยเหลือสนับสนุนจากอาจารย์ที่เลี้ยงนั่นเอง และงานวิจัยของมนสมรณี วิฑูรเมธา (2543) ที่ทำการศึกษการพัฒนาระบบกัลยาณมิตรเพื่อส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของนิสิตพยาบาล พบว่า นิสิตที่ได้รับการดูแลจากระบบกัลยาณมิตร พบว่า มีรุ่นพี่ที่มีประสบการณ์ให้ความใกล้ชิด อบอุ่น เป็นกันเอง มีสัมพันธภาพที่ดี ให้คำปรึกษา ช่วยเหลือด้านการเรียน และการปรับตัว

กระบวนการนิเทศของพหุกรณีศึกษาดังกล่าวมีความสอดคล้องกับกระบวนการกัลยาณมิตรนิเทศของสุมน อมรวิวัฒน์ (2546) และยังพบว่า กระบวนการกัลยาณมิตรนิเทศนี้มีความสอดคล้องและเกื้อหนุนกันกับคุณสมบัติของอาจารย์นิเทศก์ที่เป็นกัลยาณมิตร 7 ประการ ของสุมน อมรวิวัฒน์ (2546) เนื่องจากกระบวนการกัลยาณมิตรในองค์ประกอบทั้ง 4 องค์ประกอบคือ ให้ใจ ร่วมใจ ตั้งใจ และเปิดใจ ล้วนเกิดจากคุณสมบัติของอาจารย์นิเทศก์ที่เป็นกัลยาณมิตรอื่น จะทำให้เกิดบรรยากาศแห่งความเป็นกัลยาณมิตร ในการพัฒนาศักยภาพของนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู คุณสมบัติของพหุกรณีศึกษามีความสอดคล้องกับคุณสมบัติของกัลยาณมิตรธรรม 7 ประการ

ของสุนน อมรวัดฉิม (2546) ซึ่งคุณสมบัตินี้ของพหุกรณีศึกษาที่เป็นกัลยาณมิตรนี้ เป็นคุณธรรมจริยธรรมที่เกิดจากภายในจิตใจของพหุกรณีศึกษา กอปรกับมีจิตวิญญาณแห่งความเป็นครูที่แสดงออกถึงความปรารถนาดีต่อนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูและบุคคลทั่วไป ดังที่ มนสภรณ์ วิฑูรเมธา (2543) ได้สรุประบบพี่เลี้ยง (Mentor) ไว้ว่า เป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ที่มีประสบการณ์ มีความเชี่ยวชาญ มีอาวุโส กับผู้ที่เข้ามาใหม่ในองค์กร ได้รับการช่วยเหลือ ดูแล ให้คำปรึกษา เป็นตัวแบบที่ดีเพื่อให้ผู้ที่เข้ามาใหม่ โดยมีการสนับสนุน ความต้องการร่วมกัน ได้รับการยอมรับ ไว้วางใจ เชื้ออาหารเพื่อให้พัฒนาตนเองและวิชาชีพ

ดังนั้น ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การที่อาจารย์นิเทศก์จะมีการนิเทศแบบกัลยาณมิตรได้นั้น อาจารย์นิเทศก์ควรจะมีคุณสมบัติของการเป็นกัลยาณมิตร และควรที่จะเรียนรู้ศึกษากระบวนการกัลยาณมิตรนิเทศ เพื่อที่จะได้นำมาปฏิบัติกับการนิเทศการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูให้มีทิศทาง และมีศักยภาพมากยิ่งขึ้นอันจะนำไปสู่การพัฒนา นิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ตลอดจนมีทำการศึกษาพัฒนาตัวเองซึ่งในสภาพการนิเทศแบบกัลยาณมิตร เพื่อให้เป็นมาตรฐานในการพัฒนาผู้ที่ปฏิบัติการนิเทศการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

2) ปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดการนิเทศแบบกัลยาณมิตร

จากการศึกษาปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดการนิเทศแบบกัลยาณมิตร ประกอบด้วย 3 ปัจจัยคือ ปัจจัยด้านคุณสมบัติ ปัจจัยด้านองค์ความรู้ และปัจจัยด้านประสบการณ์นั้น จะเห็นว่าล้วนเกิดจากปัจจัยภายในของอาจารย์นิเทศก์ และมีความเกี่ยวพันซึ่งกันและกัน กล่าวคือ อาจารย์นิเทศก์ที่มีคุณสมบัติของการเป็นกัลยาณมิตร ก็จะแสดงออกถึงกระบวนการนิเทศที่มีบรรยากาศแห่งความเป็นกัลยาณมิตรด้วย ทั้งนี้ต้องอิงองค์ความรู้และประสบการณ์สำหรับนิเทศการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนิสิตให้มีศักยภาพ ทำนองเดียวกันอาจารย์นิเทศก์ที่มีองค์ความรู้และประสบการณ์จะมีกระบวนการนิเทศที่เป็นกัลยาณมิตรก็ต้องมีคุณสมบัติของความเป็นกัลยาณมิตรด้วย สำหรับปัจจัยด้านองค์ความรู้ของอาจารย์นิเทศก์นั้นมีความสอดคล้องกับ ประเวศ วะสี (2545 อ้างถึงใน สุนน อมรวัดฉิม, 2546: 21) ที่กล่าวไว้ว่า การจัดการความรู้ให้เป็นฐานสู่การปฏิบัติ เป็นปัจจัยที่จำเป็นและก่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ ทั้งนี้เพราะผู้นิเทศก์ และบุคลากรในโรงเรียนจะพัฒนาตนได้ก็ต่อเมื่อ มีหลักการความรู้เป็นพื้นฐาน และสร้างแนวทางสู่จุดหมายร่วมกัน เกิดวัฒนธรรมความรู้ขึ้นอีกระดับหนึ่ง นอกเหนือจากการใช้สามัญสำนึกและประสบการณ์เดิม การนิเทศและพัฒนาครูจึงต้องเริ่มที่การสร้างความรู้ ความเข้าใจที่ตรงกันในประเด็นหลักทฤษฎี ถ้าต่างฝ่ายไม่มีหลักความรู้ ก็ยอมตีความกันไปคนละทาง เกิดการโต้แย้งโดยไม่จำเป็น ดังนั้นจึงต้องมีเอกภาพในหลักการและมีความหลากหลายในวิธีการ

3) การส่งเสริมให้เกิดการนิเทศแบบกัลยาณมิตร

จากการศึกษาการส่งเสริมให้เกิดการนิเทศแบบกัลยาณมิตร มี 2 ประการคือ การเตรียมความพร้อมของอาจารย์นิเทศก์ ประกอบด้วย ด้านคุณสมบัติ องค์ความรู้และประสบการณ์ ด้านกระบวนการนิเทศ และการเตรียมความพร้อมของโรงเรียน ซึ่งการเตรียมความพร้อมของอาจารย์นิเทศก์นั้น คณะศึกษาศาสตร์ควรจัดกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาคุณสมบัติของอาจารย์นิเทศก์ในด้านความเป็นกัลยาณมิตร รวมทั้งจัดกิจกรรมให้ความรู้แก่อาจารย์นิเทศก์ทางทฤษฎีในหลักการและกระบวนการนิเทศแบบกัลยาณมิตรให้เข้าใจ ทดลองปฏิบัติแล้วปรับปรุงพัฒนาการนิเทศการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ซึ่งสามารถเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการได้ อันจะนำไปสู่การพัฒนาศักยภาพของนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ดังที่ มนสรณ์ วิฑูรเมธา (2543) กล่าวไว้ว่า ระบบพี่เลี้ยงที่มีประสิทธิภาพควรจัดให้มีอย่างเป็นทางการ โดยพี่เลี้ยงได้รับการฝึกอบรมให้มีเทคนิคการเป็นพี่เลี้ยงที่สมบูรณ์ คณะศึกษาศาสตร์ควรจัดสรรให้อาจารย์นิเทศก์ปฏิบัติการนิเทศการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูให้ตรงกับสาขาวิชาที่สอน ซึ่งจะทำให้อาจารย์นิเทศก์สามารถใช้หลักทฤษฎีและประสบการณ์ความรู้ที่สั่งสมและศึกษามาปฏิบัติการนิเทศนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูได้อย่างมีประสิทธิภาพ และการคัดเลือกอาจารย์นิเทศก์ควรให้มีประสบการณ์ทางการสอนในโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างน้อย 2 ปี เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการให้คำแนะนำแก่นิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูได้อย่างมีประสิทธิภาพ สำหรับในเรื่องของการเตรียมโรงเรียนฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูนั้น เนื่องมาจากทางคณะศึกษาศาสตร์ตระหนักถึงปัญหาที่นิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูได้รับมาในรูปแบบของปัญหาที่หลากหลาย ดังนั้นทางคณะศึกษาศาสตร์ก็ได้มีได้นิ่งนอนใจ จึงได้ทำแบบสำรวจให้นิสิตกรอกข้อมูลหลังจากที่กลับมาจากกาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูถึงโรงเรียนฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูที่คิดว่ามีคุณภาพและเหมาะสม สำหรับการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูในครั้งต่อไป ดังนั้นคณะศึกษาศาสตร์ควรจัดกิจกรรมส่งเสริมให้โรงเรียนฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูเห็นคุณค่าและความสำคัญของการนิเทศแบบกัลยาณมิตร และขอความร่วมมือรวมทั้งสร้างแนวร่วมกับทางโรงเรียนฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู โดยมีเป้าหมายของการนิเทศการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูให้มีทิศทางเดียวกันกับคณะศึกษาศาสตร์ โดยมีการสัมมนาร่วมกันเพื่อสร้างความเข้าใจในตัวนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ดังที่งานวิจัยของ Nurit (2006) ได้กล่าวไว้ว่า ควรศึกษาในเรื่องของภูมิหลังของนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูด้วยเพื่อที่จะนำมาจัดการแก้ปัญหาที่พฤติกรรมการสอนของนิสิตได้ และสร้างความเข้าใจกับเป้าหมายในการสร้างประสบการณ์ให้กับนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ตลอดจนบทบาทและความรับผิดชอบของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกันทุกฝ่าย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1. การที่อาจารย์นิเทศก์มีคุณสมบัติของกัลยาณมิตร และมีกระบวนการนิเทศแบบกัลยาณมิตรนั้น สามารถพัฒนานิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูให้เกิดศักยภาพได้ ดังนั้น ผู้ที่ทำหน้าที่นิเทศบุคลากร ได้แก่ อาจารย์นิเทศก์ ครูประจำการ ศึกษานิเทศก์ เป็นต้น ควรที่จะศึกษาถึงคุณสมบัติของกัลยาณมิตรและกระบวนการกัลยาณมิตรนิเทศ เพื่อนำไปใช้ในการนิเทศบุคลากร เช่น นิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ครูประจำการ เป็นต้น ให้เกิดการพัฒนาศักยภาพ

2. ปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดการนิเทศแบบกัลยาณมิตร ประกอบด้วย คุณสมบัติ องค์กรความรู้ และประสบการณ์ของอาจารย์นิเทศก์ ดังนั้น อาจารย์นิเทศก์จะต้องพัฒนาและปรับปรุงตนเองอย่างสม่ำเสมอ อันจะนำไปสู่การพัฒนาศักยภาพการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนิสิตได้

3. คณะศึกษาศาสตร์ควรจัดกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาคุณสมบัติของอาจารย์นิเทศก์ในด้านความเป็นกัลยาณมิตร รวมทั้งจัดกิจกรรมให้ความรู้แก่อาจารย์นิเทศก์ทางทฤษฎีในหลักการและกระบวนการนิเทศแบบกัลยาณมิตรให้เข้าใจ ทดลองปฏิบัติแล้วปรับปรุงพัฒนาการนิเทศการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

4. คณะศึกษาศาสตร์ควรจัดสรรให้อาจารย์นิเทศก์ปฏิบัติการนิเทศการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูให้ตรงกับสาขาวิชาที่สอน ซึ่งจะทำให้อาจารย์นิเทศก์สามารถใช้หลักทฤษฎีและประสบการณ์ความรู้ที่สั่งสมและศึกษามาปฏิบัติการนิเทศนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูได้อย่างมีประสิทธิภาพ และควรคัดเลือกอาจารย์นิเทศก์ที่มีประสบการณ์ทางการสอนในโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างน้อย 2 ปี เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการให้คำแนะนำแก่นิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. คณะศึกษาศาสตร์ควรจัดกิจกรรมส่งเสริมให้โรงเรียนฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูเห็นคุณค่าและความสำคัญของการนิเทศแบบกัลยาณมิตร และขอความร่วมมือรวมทั้งสร้างแนวร่วมกับทางโรงเรียนฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู โดยมีเป้าหมายของการนิเทศการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูให้มีทิศทางเดียวกันกับคณะศึกษาศาสตร์

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

1. ควรมีการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการ (action research) โดยการนำการนิเทศแบบกัลยาณมิตรไปใช้วางกรอบแนวคิด วางแผนการปฏิบัติการ ดำเนินการ และประเมินผลการปฏิบัติการเป็นวงรอบทุกปีการศึกษาของการนิเทศการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ทั้งนี้ต้องนำผลการประเมินที่ได้จากปีที่ผ่านมาปรับปรุงแนวทางของปีถัดไป เพื่อให้ได้แนวทางที่เหมาะสมสำหรับองค์กร

นอกจากนี้ การวิจัยเชิงปฏิบัติการ อาจจะทำเนิกรในลักษณะการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR: participatory action research) โดยให้อาจารย์นิเทศก์และนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูมีส่วนร่วมในการพัฒนาการนิเทศแบบกัลยาณมิตร แล้วมีการศึกษาปรับปรุงแก้ไขโดยผู้มีส่วนร่วมต่อไปในอนาคตด้วยการใช้กระบวนการเชิงวิพากษ์สะท้อนตนเองโดยอาจารย์นิเทศก์และนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในขั้นตอนการดำเนินการ

2. ควรมีการทำวิจัยพัฒนาตัวบ่งชี้ในเรื่องของสภาพการนิเทศแบบกัลยาณมิตร เพื่อให้เป็นมาตรฐานของการพัฒนาผู้ที่ปฏิบัติการนิเทศบุคลากรและองค์กร

รายการอ้างอิง

- ปวีณา หมตราคี. (2547). ผลการนิเทศแบบเพื่อนให้คำปรึกษาเพื่อนที่มีต่อความสามารถในการจัดการเรียนการสอนที่ผู้เรียนเป็นสำคัญของครูในโรงเรียนอนุบาลเอกชน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต. ภาควิชาหลักสูตรการสอนและเทคโนโลยีการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไพฑูรย์ สินลารัตน์. (2538). ประมวลสาระชุดวิชาการพัฒนาระบบการสอน หน่วยที่ 1-4 นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- มนสภรณ์ วิฑูรเมธา. (2543). การพัฒนาระบบกัลยาณมิตรเพื่อส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของนิสิตพยาบาล. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต. ภาควิชาอุดมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศรีมงคล เทพธนู. (2544). การศึกษารูปแบบการนิเทศการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูเต็มรูปของนิสิตภาคปกติ สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ปีการศึกษา 2544. กรุงเทพมหานคร: ฝ่ายฝึกประสบการณ์วิชาชีพ คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
- สุจินดา ม่วงมี. (2549). บทบาทและความรับผิดชอบของอาจารย์นิเทศก์ตามการรับรู้ของนิสิตฝึกสอนอาจารย์พี่เลี้ยงและอาจารย์นิเทศก์. วารสารศึกษาศาสตร์, 17 (พฤศจิกายน-มีนาคม), 31-45.
- สุมน อมรวิวัฒน์. (2541). งานครูเป็นวิชาชีพชั้นสูง ใน คู่มือวิชาประสบการณ์วิชาชีพ หลักสูตรปริญญาครุศาสตร์บัณฑิต. กรุงเทพมหานคร: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุมน อมรวิวัฒน์. (2546). กัลยาณมิตรนิเทศ. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ดับบลิว.เจ. พร็อพเพอร์ตี้.
- เสาวรส ภูภากรณ์. (2543). สภาพการนิเทศการฝึกประสบการณ์วิชาชีพสาขาการศึกษาปฐมวัยในสถาบันราชภัฏ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต. ภาควิชาประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Catherine, S.; Martin, D., and Judith, T. (2006). Motivations and profiles of cooperating teachers: Who volunteers and why? *Teaching and teacher education*, 22, 63-279.

Nurit, G. (2006). The role of practicum supervisors in behaviour management education. *Teaching and teacher education*, 22, 377-393.